כח: בשלשה מקומות פרק ראשון תמיד

ולא (ב) שומעין את קולו. מפני שר"ל עד [1]שהיו שומעין את הקול וכו' תני ולא היו שומעין את קולו: עד [א]שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לביור. לגלגל שכבר שקעוהו מבערב כדי שלא יפסלו ממיין והשתא מעלהו כדי לקדש בו וכשמעלהו נשמע קול העץ דמי כיור נפסלין בשקיעת הממה ואיכא למ"ד מזמים (דף כח:) דעכשיו משקעון והתם מפרש שפיר: והן אומרין הגיע עת. לקדש קידש ידיו ורגליו מן הכיור [2]ומפרש מזמים (דף יט:) כילד הוא מקדש ממש ידו וכיומית ע"ג רגלו כיומית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושופך מים ומקדש: נטל מחתה של כסף ועלה לראש המזבח. דרך מזרחו של ככר [ב] בחמה של ככר הסמוכות לגד מזרח. הככר מרכו שלשים ושתים ורחבו ט"ז והוא היה בחמלע המזבח נמלא משך המזבח מגד מזרח חוץ לכבש שמונה אמות ומגד מערב חוץ לכבש ח' אמות שהרי המזבח ל"ב אמות: ופינה את הגחלים אילך ואילך והתה מן המאוכלות הפנימיות. מאותן גחלים שנתאכלו ונעשו גחלים דקים להוו דשן לאשר תאכל האש כתיב. הכי גרסינן מן המאוכלות הפנימיות אבל גבי גחלי יום הכיפורים לא גרסינן מאוכלות אלא הכי גרסינן מתה וירד דהתם בעינן גחלים גמורים והכא בעינן דשן (ג) [3]והא דבעינן הכא מאוכלות משום דנעשו דשן בעינן: וירד. ממזרחו של ככר דרך כשבא אל המזבח בה יסוד: הגיע לרצפה. למקום שכלה הככר: הפך פניו לצפון. כלומר לא היה מהלך כדרכו דרך מזרח ויולא חוץ לעזרה אלא הופך פניו לכפון העזרה דהיינו דרום המזבח: והולך במזרחו של כבש. אבל הככר בקרקע עזרה סמוך לכבש והלך (ד) כעשרה אמות [4](בקרקע עזרה) מן [5](רגל) הכבש ועליון רחוק הוא [מקום הדשן] מן המזבח כ' אמות דשלשים אמות היה הכבש תופס בקרקע עזרה [6](והלך כעשר אמות מן הכבש ועליון רחוק הוא מן המזבח עשרים) אליבא דמ"ד לא [7]היה לה יסוד למזבח כלל וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד ופליגי בה מזמים [8](דף מ.) יש אומרים לא היה להם יסוד ליתן דמים על אותו יסוד אבל יסוד היה למזבח ואליבא היה הכבש תופס בקרקע עזרה ל' והא דתנן הכבש שלשים ושתים שהיה מתפשט עליון ב' אמות למעלה על אמה יסוד ועל אמה קובב הרי שלשים ושתים ואיכא למ"ד לא היה לו יסוד כלל ואליבא תופס הכבש בקרקע [9]עוד שלשים ואחת ומתפשט עליון אמה אחת על הסובב הרי מן הכל ל"ג: צבר הגחלים ע"ג הרצפה רחוק מן הכבש ג' טפחים. לבר דכתיב ושמו ואמרינן ושמו שלא יפזר ות"ת הא בעינן ושמו אבל המזבח ונכי דכבש המזבח לכל מילי מ"מ היה לו לקרבו אבל המזבח ועליון הוא רחוק מן המזבח עשרים אמות אמר לי רבי דמוהשלגן דכתיב במורלה ועלה דייקינן (ה) דכתיב במורלה ועלה (ויקרא ה) והשלגן אותה אבל המזבח קדמה וקיים להו לרבנן דלא מיקרי השלכה פחות מעשרים אמות [10] ושיעור מ' אמות רוחב דעולת העוף היא נעשית על קרן דרומית מזרחית הילכך מנח את הדשן רחוק מן המזבח עשרים אמות מקום שנותנין שם מורלה ועולה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה וכל אלו נגלעים במקומן אבל תרומת הדשן נ"ל דלא היתה נגלעת מדאמרינן ביומא (דף כא.) עשרה נסים נעשו לאבותינו כו' ופרכינן ומו ליכא והאמר אבי מורלת העוף יפה וכך הולכין ובודקין אלו מיכן ואלו מיכן: עד שהגיעו למקום עושה חביתין. שם הגיעו אלו לאלו: ואמרו שלום הכל שלום. כלומר שלום שהכל מצאנו בשלום כל הכלים במקומן: העמידו בית עושה חביתין. הקיצום כדי שיעשו חביתין: ואח"כ מי שזכה לתרום כו': לא היו רואין אותו. שהלך לתרום שלא הלך אדם עמו: ולא שומעין קולו. לא היו יודעין מה הוא עושה עד ששומעין קול העץ: מוכני. הגלגל שהיה מָעִיר כשפושכו לקדש ידיו ממנו: והן. הכהנים שבבית המוקד אומרים: הגיע עת. כבר הגיע התורם לכיור: והתה מן המאוכלות הפנימיות. זהו תרומת הדשן: צבר את הגחלים. היינו אותן המאוכלות הרמת הדשן: מקום שנותנין מוראת העוף כו'. היינו ושמו אצל המזבח: [גמ'] ומי הוו אכסדרה בעזרה. האי דפרץ קס"ד דבאכסדרא עמודים של עץ מיירי: והתניא ר' אליעזר אומר כו' שנאמר לא תטע לך אשרה. (כל עץ) בכל מקום וכל עץ בעלמא אצל מזבח לא ליהוי הכי משמע קרא: אמר רב חסדא באכסדרה של בנין. של עמודים אבנים לא אסרה תורה: סליק

ולא היו שומעין את קולו עד [1] שהיו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לביור והן אומרים הגיע [2] עת קדש ידיו ורגליו מן הכיור [3] א נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח [4] פינה את הגחלים (ה) הילך חותה את המאוכלות הפנימיות [5] [ב] ירד הגיע לרצפה הפך פניו לצפון הולך במזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים מקום שנותנים מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה: גמ' ומי הוו אכסדראות בעזרה והא תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר מנין [6] שאין עושין אכסדראות בעזרה ת"ל [7] (א) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך הכי קאמר לא תטע לך אשרה לא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אמר רב חסדא באכסדראות של בנין: היו בודקין והולכין כו': למימרא דחביתין הוו קדימי [8] והתניא [9] מנין שאין דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל [10] וערך עליה העולה [11] ואמר רבה העולה עולה ראשונה א"ר יהודה לההם חמין לרביכה:

הדרן עלך בשלשה מקומות

ראוהו [ד]אחיו [ה] שירד [ו] והם רצים ובאים מהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור נטלו את המגרפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלא נתעכלו מבערב [7] [ז] סולקין אותן על צדי המזבח [8] אם אין [7] צדדים מחזיקין סודרים אותם בסובב [9] על הכבש החלו מעלין באפר על גב תפוח [10] תפוח היה באמצע המזבח פעמים [11] שהיו עליו [12] כשלש מאות כור וברגלים לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח ומימיו לא

ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נגלעין במקומן ואם אינתא לתרומת הדשן כמו כן נגלעת ס"ל לאחסוכה ואמרינן בכריתות (דף ו.) ושמו מלמד שטעונין גניזה דאסור ליהנות מתרומת הדשן: גמ' ומי הוו אכסדראות בעזרה. השתא קא סלקא דעתך אכסדראות של עץ הוו ולכך פריך ומי הוו אכסדראות (ו) כו' בעזרה: אמר רב חסדא באכסדראות של בנין. עמודים של אבן היו בעזרה סביב חומת העזרה ועל העמודים נתונים כמין תקרות: למימרא דחביתים הוו קדמי. מדקתני לעשות חביתים מכלל דהשתא הוו מקטרי להו על גבי המזבח: והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד. דבר (ז) הקונעו גבי מזבח לא יקדוס לתמיד של שחר הקרב כמו כן על גבי המזבח כו': לההם חמין לרביכה. דמותר להחם חמין לעסוק בה וכשמגיע זמן הקטרתם לאחר שיקריבו אברי תמיד יקטיר כמו כן את החביתים:

הדרן עלך בשלשה מקומות

ראוהו אחיו שירד. אסקלא לעליל קאי לאחר שחרם את הדשן וירד מן הכבש [8] לא נתקרב אצלם אצל רוח שהם עומדים: מיד רצו אחריו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור. הוא"ל (ו) ולו לקדש ידיהם ורגליהם כמו כן לצורך [9] עבודה רשאים ללכת מן אולם ולמזבח: נטלו את המגרפות. יעיס להסיר את הדשן ולפעמיתו לתפוח: את הצינורות. מזלגות להסיר את האברים: ועלו לראש המזבח. וקודם תרומת הדשן לא היו יכולים לעשות לפי שצריך להריס תרומת הדשן קודם שיפנו את הדשן לתפוח: האברים והפדרים [10] והחלבים שלא נתעכלו מבערב. שלא נשרפו ונעשו דשן: [11] סולקין אותן לצידי מזבח. כמו מסלקין לצידי מזבח: סודרין בכבש. כדי שלא יפסלו בלינה שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד ואם לא (כ) סודרין על המזבח היו נפסלין בלינה ואמרינן מזבחים בפ' המזבח (דף פח.) דאין לינה במזבח וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר [12] לדי מזבח נראה לרבי מקום שהוא פנוי ואם אין (מן) הצדדין מחזיקין סודרין אותם בסובב או על גבי הכבש תופס את המערכות יחזירו את האברים על המערכה ויליפו בה האור: החלו. התחילו לעלות את האפר על גבי התפוח: באמצע פעמים היה עליו שלש מאות כור: תפוח. לגבי האפר שבאמצע המזבח שהיו [13] שורפין אפר על גבי מערכה ומעלין אותם שם וחהו ניו של מזבח והוא נקרא תפוח על שם שהיה עגול בתפוח ומחברו במסכת עבודה זרה (דף נה.) אף על פי שטוטל מידו ונותן לתפוח לגבי הענפים שמתוך הגת קרי תפוח וכשהיה [14] רבה כל כך שלא היו יכולין לסדר המערכות כדאמרינן לקמן ואלשי גזרון הפנימיות נוגעים בתפוח היו מוליאין אותם לחוץ כדכתיב והוליא את הדשן אל מחוץ למחנה (ויקרא ו): וברגלים לא היו מדשנין אותו. כמו ודשנו את המזבח (במדבר ד) לא היו מוליאין אותו חוץ מן המזבח אף על פי שמדק להם הדשן בסידור המערכה: מפני שהוא נוי למזבח. כשם עליו דשן הרבה כדאמרן בעלמא (פסחים דף סה:) שבא הוא לבני אהרן שמהלכין עד אלכוטיתיהם בדם כך שבא כשם עליו דשן הרבה ונראה שלא עומד המזבח בטל: לא

מסורת הש"ס

ג) זבחים סד. יומא מג.; [ל"ל וירד כ"ל ממשנה], ג) כ"ק קיא. מנחות מט. פסחים נח: יומא לג.; ד) ג"ז שם כתובות קו: [כ"מ נה. זבחים קנ. כל המקומות הללו איתא רבא], ה) זבחים כ., ו) ממשנה הגי' בזבחין, ז) חולין נ:, ח) מעשר אמות כל"ל ט) מעשר אמות כל"ל יעב"ץ, ע) רש"ק מ"ז, י) ל"ת וכשאר מ' אמות הייט דהמזבח היה רחוק מן הכבש מ' אמות מעבר לדדיה, כ) עי' תוי"ט, ל) טוסיפן.

הגהות הב"ח

(א) במשנה אם הגחלים אילך ואילך מותה: (ב) מפרש ד"ה לא היו שומעין וכו' את הקול וכו' אמר נמי ולא היו וכו' עד שהיו שומעין וכו' שלא יפסלו ממיין: (ג) ד"ה ופינה וכו' והכא בעינן דשן ומשום הכי בעינן הכא מאוכלות: (ד) ד"ה והולך במזרחו וכו' מעשר אמות עזרה אינו מן הכבש ועליון רחוק הוא מן המזבח עשרים אמה דשלשים אמות היה הכבש תופס בקרקע עזרה אליבא דמ"ד היה לו יסוד למזבח וקרן דרומית מזרחית לבד לא היה וכו' לא היה לו יסוד ליתן דמים וכו' בקרקע עזרה שלשים ואמה. כל"ל: (ה) ד"ה לבר וכו' דייקינן והשליך אותו אבל המזבח קדמה וקיים להו לרבנן דלא מיקרי השלכה פחות מכ' אמות ועולת העוף היא נעשית. כל"ל ותיובתא דכתיב ממורלה ועלה ומיבעי ושישור מ' אמות נמתק: (ו) ד"ה ומי הוו וכו' אכסדראות בעזרה. כל"ל ותיובתא כו' נמתק: (ז) ד"ה וסתמא מנין וכו' דבר הקרב גבי מזבח: (ח) במשנה ואם אין הצדדין מחזיקים: (ט) שם פעמים שהיה עליו: (י) מפרש ד"ה מיד רצו וכו' הוא"ל והורשו לקדש: (כ) ד"ה סודרין בכבש וכו' ואם לא שהיו סודרין אותן על המזבח וכו' נראה לרבי הס"ל ואח"כ מ"ם על צדי המזבח מקום שהוא פנוי ואם אין הצדדין. כל"ל ותיובתא מן נמתק:

רבינו גרשום

המערב. לפי שכל העזרה מדי' רוחותיה בנויה באכסדרא על גבי עמודים ומקורה אבל באמצע במקום המזבח והכבש ומקום שחיטה לא היתה מקורה: היו בודקין והולכין. שיהו כל כלי העזרה שמורים

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הל' יב: לא ב מיי' פ"ח מהל' מים המחיר הלכה ט: לב ג מיי' פ"ח מהל' תמידין ומוספין הל' ג: א ד מיי' שם פ"ג הל' יג:

שיטה מקובצת

(א) עד ששומעין קול תיבת שהיו נמחק: (ב) תיבת עת נמחק: (ג) המזבח ופינה את הגחלים אילך ואילך וחותה תיבת הילך נמחק: (ד) הפנימיות וירד: (ה) תיבות והם רצים ובאים בס"א אינו מיהו בזבחים (דף כ ע"א) איתא: (ו) מבעבר סתקין אותן אות_ ל': נמחק: (ז) אין הצדדים מחזיקין: (ח) ועל הכבש כו' גבי התפוח וחפות: (ט) עליו שלש מאות אות כ' נמחק: (י) עד ששומעין את קול תיבת שהיו ואות ה' נמחק: (יא) עד ששומעין תיבת שהיו נמחק: (יב) הכיור מפרש אות ר' נמחק: (יג) דשן דהא דבעינן הכא מאוכלות משום אות ר' נמחק: (יד) אמות דקרקע עזרה אינו מן הכבש ותיבת רגל ל"ש ונמחק: (טו) מן תיבת והלך עד תיבת אליבא דמ"ד נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: (טז) היה לו יסוד למזבח כלל בקרן דרומית אות ה' ר' נמחק על תיבות לא היה לה יסוד נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: (יז) בזבחים איכא מ"ד לא היה לו יסוד תיבות יש אומרים ל"ש ואות ה' ס' נמחק: (יח) תיבת עוד נמחק: (יט) הכבש ונתקרב אצלם תיבת או נמחק: (כ) עבודה ס"א יש להם ללכת: (כא) (והפדרים והחלבים שלא אות ר' נמחק): (כב) דשן סוקין אות ל' נמחק: (כג) באמצע המזבח ופעמים שהיו: (כד) וכשהיה רב כל אות ה' נמחק:

תורה אור השלם

א) לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ: [דברים טז, כא]

ב) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלְבֵי הַשְּׁלָמִים: [ויקרא ו, ה]

פי' הרא"ש

קול העץ שעשה בן קטין מוכני לביור. לשקע בגלגל את הכיור לתוך טיט העולה שלא יפסלו מימיו בלינה. וכפ"ב דזבחים (כח:) פליגי אם היה קול השיקוע שהיה משקע לתוך הטיט שקדם ידיו ורגליו כדי שלא יפסלו מימיו בעמוד השחר או קול העלאה שהיה מעלהו לקדש ידיו ורגליו: את המאוכלות הפנימי'. הקרוכה לחוט דשן: הגיע עת לצאון. כנגד המזמה: [גמ'] ומי הוה אכסדרא בעזרה. דס"ל של עץ היה: באכסדרא של בנין. על עמודי אבנים עשו כיפות של אבנים: לההם חמין. לנוח את הסולת:

הדרן עלך בשלשה מקומות

ראוהו אחיו שירד. מן המזבח: המגרפה. לעטות את האפר לתפוח: ואת הצינורות. מזלגות להסר דשן האבנים: סודקין אותן. מסלקין לצדדין ע"ן ולמ"ד ממחלפות אל פסטתם [ש"א כ"ז ל"] כמו אן פסטתם נשכה [נחמיה י"ג ז] כמו לשכה. ומכיון ממקמת מקומות [פ"ב מ"ו] המקנן את הטיט לצדדין: צדדי המזבח. אבל המערכה: על גב הסובב. אם אין הכבש מחזיק: החלו מעלין באפר. אחר שיסלקו את האברים מעם הי' מעלין כל האפר: ע"ג תפוח. הוא לעזר גדול של אפר שהיה בחמלע המזבח והיה אפר מתקבץ שם (כל זה שמם מקום לאבל אם המערכה) כל דבר מקובץ וגבוה נקרא תפוח ובגמ' [דף מז: תפוח ים לעמלה מאותו מקום]: מפני שהוא נוי למזבח. שהא סיתן לריחי הקרבנות: מלהליות

חשק שלמה על רבינו גרשום ג) מטעמה לשון רבינו משמע דמפרש דשאי דחנן ורגלים ולא היו מדשנין אותם כ"ל דלא היו מדשנין אותם כ"ל ולא מדשנין אותם ברגלים רק פרים וע"ז מגרפות וזה דבר אלא ואין לשון המשנה סובל פי' זה ול"ש.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com